

Swierkiewicz Róbert (1942–2019) művészetének egyik legmeghatározóbb vonása a természeti folyamatokra emlékeztető, elementáris áradás. Életében és művészetében folyamatos expanzió zajlott, amelyet áthatott az alkotás kényszere, és amely egységesség eredményezett; a személyes élet és a művészet olyan méretű és minőségű összefonódását, ami napjainkban már nagyon ritka. Nem gondolok itt semmi spirituálisra – bár az ő esetében éppen lehetne, lásd egyik művének és egyik jubileumi kiállításának címét, egy Simone Weil-idezetet: Ami személyes, és ami szent –, hanem olyan egyteljesítményre, mint a szerzetes ikonfestők vagy a vallásos felajánlásokként zárdamunkákat készítő apácák esetében, amikor a művészetcsinálás nem különül el az élet egyéb részeitől, hanem folyamatosan egybefonódik vele.

Itt nem a beuysi „mindenki művész” vagy a Gilbert and George-féle esetekről van szó, mikor a konceptuális művészeti gondolkodás része és megvalósulása a művészet és az élet egybeolvasztása, mert a szándék nála nem egy efféle előzetes koncepció következménye. Nem mintha ő nem tervezte volna meg a műveit; tudtommal nagyon is – már csak azért is, mert látjuk, hogy szeretett sorozatokban gondolkodni és dolgozni, ezeket pedig éppen egy jól átgondolt terv szerint végezte.

Swierkiewicz művészete úgy kapcsolódott a természethez, mintha maga is a természet része lenne, vagy legalábbis művei megszületése, léte, mondandója azonosulna vele. Az elemek – a föld, a víz, a tűz, a levegő – és ezeken túl a tér és az idő nem egyszerűen témái műveinek, hanem létük összetevői is egyben. Amikor 1984-ben, a váci Görög Templomban készíti a Meteorológiai jelentés című nagy méretű vászonsorozatát, akkor – mint annak idején írtam erről – festősegédjévé tette az időt, mert

Swierkiewicz Róbert művészetéről

„A szív a képek alapja”

Swierkiewicz Róbert: Madrasai hajnal, 1994
merített papír, vegyes technika, 64x42 cm

lettek a vásznakon, míg teljesen össze nem értek és egymásba nem hatoltak, hogy aztán szórópisztolyal dolgozzon rajtuk tovább, és rákerüljenek a napi időjárás-jelentések vagy a Duna vízállása az egyes folyamkilométereknél. Ugyanígy

nak mikroméretű maradványait. De ugyanígy tett vagy száz, kézi készítésű papírlappal, melyeket Erdélyből kapott, hogy később az Indiai-óceánba áztassa őket, majd egy ott elkezdett, hosszú, több részből álló, A szél eredete címmel induló sorozat

a ballon valószínűleg az egyik legnagyobb kortárs mű, amely Európában a XX. században született, de biztosan a legnagyobb méretű magyar munka.

Mindenen átható egységessége miatt ez a művészet összekötő fenomenon ég és föld, kicsi és nagy, anyag és szellem, Kelet és Nyugat, emberi és szent, könnyű és nehéz, állandó és változó, kép és szöveg, jelenlét és távollét, múlt és jelen, lét és nemlét között. Művei olyan hétköznapi módon születtek, ahogy mások teszik a mindennapi dolgukat: szinte önkéntelenül. A természet végtelen szépsége, utánozhatatlan gazdagsága, ugyanakkor teljes öntudatlansága készítette őt arra, hogy alkotásaival valami hasonló legyen: létrejöttük története a háttérben maradt, mintha maguktól születtek volna és maguk által nyertek volna formát.

Ilyen szempontból a tökéletesség hiányzik a művekből, ha a tökéletesen kifinomultságot, kiegyensúlyozottságot, lecsiszoltságot, stílusadta szabályok szerinti megfelelést értünk. Úgy tökéletesek, ha elfogadjuk, hogy a tökéletesség nem pusztán formai harmónia, hanem inkább egy rejtett, nem mindig látható belső rend eredménye. Gyakran jellemezte képeit vagy azok keletkezésének módját olyan tevékenységként, amikor a művek a maguk módján gazdagodnak, szebbek lesznek; mintha maguk is képesek lennének egyfajta növekedésre, fejlődésre, és ő mint médium ebben segítségükre van. Jellemző erre, amikor egy videóon a Benáreszben készült, elefántokról szóló sorozatát lapozgatja, és azt mondja, hogy a kétrétegű művek közé most beférne még egy újabb, részben transzparens felület, amely által „még gazdagabbak” lehetnének a képek. „Az elefánt olyan, mintha az istennek az egyenes ági közvetítője lenne” – mondja, és ezzel újra azt erősíti meg, hogy örökösén a dolgok összekötésén, összekapcsolásán, illetve ennek láttatásán munkálkodott, hogy ő maga és művészete is hasonló szerepre vállalkozott. „A festészet magányos rituálé” – mondja erről egy interjúban.

A munka végigkísérte az életét. Ennek egyik eredménye az 1982-ben Lévy Jenővel és Regős Imrével alapított Xertox csoport, és a több mint száz eseményt megélt Dolgos meditáció című performansorozat. A keleti ihletésű eseménysorozat mindig valamilyen „közös munkálkodás” volt, feloldása annak az ellentmondásnak, amit a meditáció és a munka együttes tevékenysége jelentett.

A közös tevékenység sokkal nagyobb körét jelentette számára a nemzetközi mail art mozgalomba való bekapcsolódás. Már említett vágya, hogy összekötője legyen sok mindennek, itt, ebben a hatalmasra nőtt emberi-kapcsolati hálózatban teljesedett ki leginkább. Rendkívül aktív volt, válaszolt minden felhívásra, és ő is számos felhívást tett közzé, amire rendre sok válasz érkezett, ezekből a művekből kiállítások vagy kiadványok születtek. A mail art így egyik csatornája lett annak az elapadhatatlan művészi energiának, amely folyamatosan áradt belőle, hogy szelleme mindig találjon magának munkálkodni valót.

Művészetébe úgy hatoltak be a különféle szellemi áramlatok, vallások, kortárs és rég volt jelenségek, hogy azonnal természetes módon kezdtek működni, és inspirálták művei születését. A szövegek, zeneművek, képek, filmek, könyvek, különféle kultikus vagy profán használati eszközök, tárgyak és anyagok ugyanolyan magától értetődő módon váltak tartalomává, épültek be, formálódtak, alakultak át műalkotássá, mint a természeti elemek. Gyakran emlegette Benáreszt – ahol videókat és fotókat készített a Gangesz partján –, mint olyan helyet, amely az ő mestere, ahol minden együtt van: tudományok és vallások, élet és művészet, élet és halál.

Swierkiewicz sosem volt trendi, és sosem akart – de nem is tudott volna – közvetlenül kapcsolódni valamely stílushoz vagy irányzat-

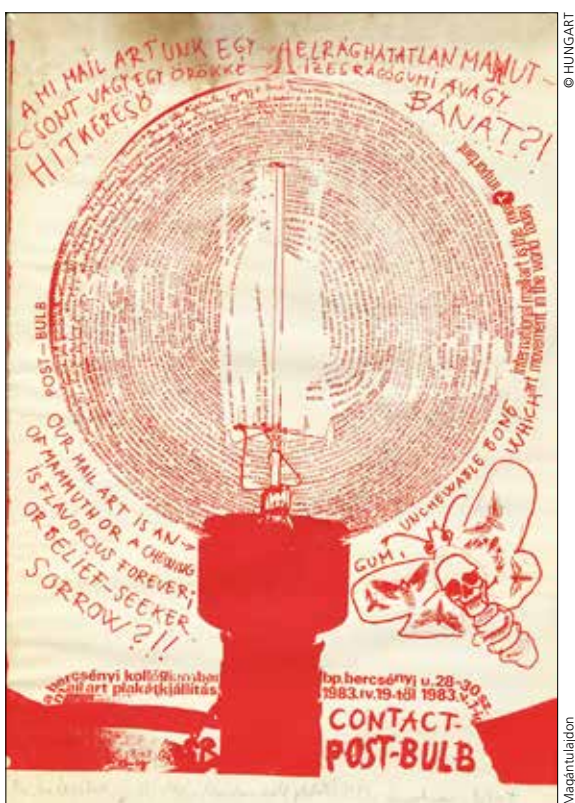

Swierkiewicz Róbert: Venyigetűz (meditációs fatábla), 2001
olaj, fa, 150,5x79 cm

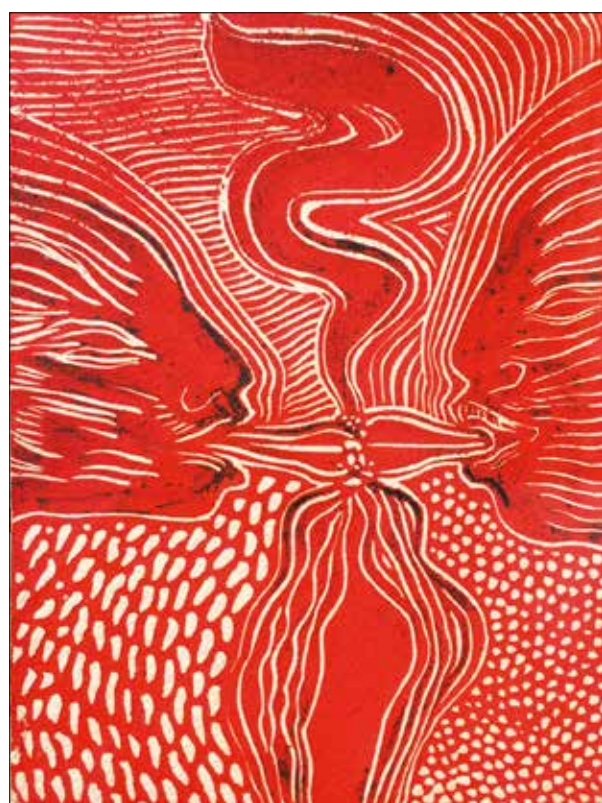
hoz; mindig kívülálló maradt. Szabadgondolkodó volt, és ez a szabadság emelte őt a manapság gyakran doktrinerségbe hajló, elkötelezett vagy politikailag motivált művészeti megnyilvánulások fölé. A benne szunnyadó – nem is mindig bekész – elementáris teremtőerő a világ önálló módon való megmutatására sarkallta. Leginkább a Fluxus-mozgalomhoz érezte közel magát, valószínűleg éppen annak kötetlensége és határnélkülisége miatt. Nem volt kialakult stílusa, vagy önálló, saját formanyelve – és ez azt jelentette számára, hogy folyamatosan, szabadon és gáttalanul járhatott ide-oda távol eső képi, plasztikai megoldások, technikák és műfajok között. Művei mégis összetevészetlenül felismerhetők ezer más közül. Nem voltak korszakai sem; munkái végtelennek tűnő sora mintha folyamatosan áramlott volna előttünk az évtizedek alatt.

Mindig univerzalitásra törekedett, még ha egészen apró munkákat készített is éppen. Nem voltak „művészeti problémái”, ilyen szempontból nem voltak megoldandó feladatai, csak a feltételek megteremtése a művek létrejöttéhez. A munkáinak első pillantásra érezhető spontaneitás mindig frissességgel, gazdag gondolatissággal és érzelmi telítettséggel párosult. Állandóan a tervezés állapotában élt, lételeme volt világunkról szakadatlanul saját nyelvén: képekben beszélni.

KISHONTHY ZSOLT

Swierkiewicz Róbert: Mi világítunk! (Sosem volt plakát), 1983
bársonypapír, szitanyomat, 104x71 cm

Swierkiewicz Róbert: Égzs, égek, 2014
linóleummetszet, 42x30 cm

a nagy vásznak egymásra terítve várta az idő múlását, miközben az állványzatra függesztett piros, sárga és kék ballonokból napokon át csöpögött rájuk a festék. Így az első napokban készülteken kisebb, majd napról napra egyre nagyobb festékfoltok ke-

volt segítségére a víz, a folyó, amikor a hatalmas méretű Duna-képeket készítette. A vásznakat egy ideig áztatta a Duna vizében, mintegy megszentelve, megkeresztelve őket, hogy magukba szívják, majd megszáradva is magukban tárolják an-

készüljön belőlük. A Hitvalló Ballon – ahogy egy nekem írt képeslapon elnevezte a hőlégballonját – összeköttetést teremtett személye, személyes művészete és a mail arton keresztül sok barátja, valamint a tér, a tűz, a levegő, ég és föld között. Ez